

MESA SELIMOVIC (1910-1982)

Mehmedalija Mesa Selimovic je rođen u Tuzli 1910. Nakon završenih studija na Filozofskom fakultetu u Beogradu, do početka Drugog svjetskog rata, radio je kao profesor gimnazije u rodnom gradu. Zatvoren 1942, a 1943. g. našao se na slobodnoj teritoriji. Učestvovao je do kraja rata u borbi protiv okupatora.

Poslije rata je jedno vrijeme radio kao univerzietski nastavnik u Sarajevu. Potom obavlja niz visokih dužnosti u kulturi (bio je direktor Bosna-filma, direktor Narodnog pozorista i, konačno, glavni i odgovorni urednik u izdavačkom preduzeću "Svjetlost" u Sarajevu).

Zbog prigusenog sukoba s tadašnjim političkim rukovodstvom u BiH-manifestovanog pojedinačnim gestovima, izjavama i natpisima- napušta Sarajevo i prelazi u Beograd. Nastavlja sa objavljivanjem svojih djela.

Bio je prozaist raznovrsne tematske i žanrovske orijentacije. Počeo je sa književnim radom relativno kasno, prozom sa ratnom tematikom, da bi potom svoj literarni rad usredsredio na refleksiju i univerzalne teme: čovjek, njegova egzistencija i sudbina.

Njegov književni opus obuhvata pripovijetke: "Prva četa" (1950), "Tudja zemlja" (1957); romane: "Tisine" (1961), "Magla i mjesecina" (1965), "Dervis i smrt" (1966), "Tvrđjava" (1970), "Ostrvo" (1974); studije i eseje: "Za i protiv Vuka" (1967), "Eseji i ogledi" (1966). Njegov autobiografski spis "Sjećanja" (1957) govori o pisčevom životu, književnom radu i nekim književnim i kulturnim događajima i ličnostima.

Puni uspjeh postigao je romanom "Dervis i smrt" (1966). Ovaj roman je osvojio sve značajnije domaće književne nagrade. Sljedi, također, značajan roman "Tvrđjava" (1970). Ova djela prevode se i objavljuju i u drugim zemljama.

Selimovic je umro u Beogradu, 1982. g.

O DJELU

Roman "Dervis i smrt" je najznačajnije djelo u književnom stvaranju Meše Selimovića, ali i značajno djelo u našoj cjelokupnoj književnosti. Djelo je osobeno po stilu, jeziku, filozofiji života, psihološkoj analizi i tehnici oblikovanja. Po tim i mnogim drugim kvalitetima spada u sam vrh naše romaneskne proze. "Dervis i smrt" je roman lika -od početka do kraja u središtu je ličnost sejhah Ahmeda Nurudina, koji ispisuje svoj životopis, a istovjedno sagledavanje života dovelo je do poraznog saznanja da je život prozao u prazninu i neiskoriscenosti, u uzaludnosti i besmislu, bez jasnih tragova. Ovo je i psihološki roman -oblikovan je kao ispovijest junaka koji, na kraju životnog puta, u očekivanju smrti, svodi svoj životni bilans. To je i filozofski roman - u njegovom središtu je čovjek kao moralno biće i smisao njegove (čovjekove) egzistencije.

Podsticaj za nastanak romana nalazi se u piscevom životu. Poznavanje tih autobiografskih elemenata olakšava razumijevanje romana, ličnosti Ahmeda Nurudina, tehnike oblikovanja i stvaralačkog postupka. Krajem 1944. g. u Tuzli je streljan Selimovićev najstariji brat Sefkija, partizanski oficir. Sefkijina smrt je snažno pogodila Selimovića: sedmorici je bilo u partizanima, a brata su streljali partizani. "Taj moj ubijeni brat je moja najveća tuga", piše Meša Selimović.

U romanu su izvršena višestruka pomjeranja. Zbivanje je iz vremena Narodnooslobodilačkog rata pomjereno u tursko vrijeme i time je ostvarena vremenska distanca i smireniji ton pripovijedanja. Doživljaj je sa ličnosti partizana i komunista pomjeren na ličnost dervisa i sejhja. Problem je sa politicko-ideološkog pomjeren na vjersko-ideološki teren, čime je izbjegnuta politička aktuelnost i neminovan prodor subjektivnih osjećanja i raspoloženja. Ovim postupkom je pojedinačno i privatno dobilo univerzalno važenje.

PISAC O SVOM DJELU

MOJ BOŽE, JA NEMAM NIKOGA
OSIM TEBE I BRATA MOJEGA

*

"Ja sam htio da napisem roman o ljubavi, roman o tragediji čovjeka koji je toliko indoktriniran da dogma kojoj služi postane sustina njegova života: promasio je ljubav, promasio je život. Njegova tragedija počinje onog trenutka kad izgubi voljenu ženu, kad se ne bori za nju, kad je olako prepusti drugome iako je ona spremna na bjekstvo s njim. Ostavlja je, povrijeđen ratom, povrijeđen njenom nevoljnom izdajom, zbunjen životom suviše grubim za njegovu naivnu i neotporu mladost. Nurudin čini pogresan izbor i polazi krivim putem, tražeći sigurnost u tvrdom sistemu Dogme, misleći da će se tako zakloniti od surovih udara života. Ali udarci života nikog ne zaobilaze. Njega će snaci s najneочеkivanije strane, gdje je najnezasticeniji i najosjetljiviji, od sistema vlasti kojemu je njegova Dogma nepokolebljivi branilac: u ostar sukob su dosla prihvaćena vjerovanja i ljudska osjećanja. Tako se našao u procjepu između Vjere, Vlasti i ličnog života. Sta će u toj dilemi prevagnuti, dervis ili brat? Bratsko osjećanje je prirodjeno, i gubitak brata je lična pozlijedjenost. Vjera je Nurudinu pribjezište od života, a htio je da sačuva oboje, i vjeru i lično osjećanje. Ali kako su oni u ostrom sukobu, to mu ne usoijeva. Ostajući u dogmi, on sve više gubi ljudskog. I ne okrećući se protiv vlasti, on traži pojedinačne krivce."

*

' "Dervis i smrt" je knjiga o ljubavi i mržnji, dogmi i životu, ličnom i neličnom, izdvojenom i opstem.'

*

"Ahmet Nurudin u početku prihvata 'tudu' misao, nekritički i apologetski prima jednu ideologiju, bez trunke sumnje i skepse. ta ideologija mu je, u stvari, postala zaklon od života. A kad život sam prođe do njega, kad sruši paravan pogleda na svijet, kad ga zapljusne svojim maticom, on od mogućeg čovjeka postaje stvarni. Tada, tek tada, on počinje da osjeća mržnju, zavist, želju za osvetom, čak i potrebu za ljubavlju, ali je ne ostvaruje. Da je ostvario ljubav, da nije posao putem mržnje, njegov ljudski lik bi bio čist i cjelovit; mržnja ga je destruirala."

NAJLJEPSE MISLI

*

Nezadovoljstvo je kao zvijer: Nemocna kad se rodi, strasna kad ojača.

*

Zivimo na zemlji samo jedan dan, ili manje. Daj mi snage da oprostim. Jer, ko oprosti on je

najveci. A znam, zaboraviti ne mogu.

*

Cuvaj se mrznje, da ne pogrijesis prema sebi i prema drugima.

*

Covjek dobija kad daje.

*

Ne mogu da kazem: budi mi prijatelj. Ali mogu da kazem: bicu ti prijatelj.

*

Strah i nemoc radjaju niske nagone.

*

Nije dobro ono sto jeste, vec ono sto se zeli.

*

Mozda bi trebalo da ih mrzim, ali ne mogu, ja nemam dva srca, jedno za mrznju, drugo za ljubav.

*

Sve je moguće, sve je na domak ruke, samo se covjek ne smije predati.

*

Kad pobijedis svoju malodusnost, otvore se pred tobom nesluceni putevi, i svijet vise nije skucen ni pun prijetnji.

*

Nije covijek ono sto misli, vec ono sto cini.

*

Do kraja zivota upoznavacu ljude, a nikad ih upoznati necu, uvijek ce me zbunjivati neobjasnjivoscu postupka.

*

Dobri ljudi su sreća na ovome svijetu.

*

Ne volim nasilje, mislim da je to znak slabosti i nerazumnog rasudjivanja, to je i nacin da se ljudi otjeraju u zlo.

*

Mesa o Bosni:

"Mozda zbog neravnog hoda kroz istoriju, zbog stalnih nesreća, zbog istorijske kobi. Nikad Bosna nije imala sreću da je mocni susjedi ostave namiru. Od dalekih bogumila, koji predstavljaju pravo, neortodoksno lice Bosne, ove ljude su proklinjali, palili, unistavali pape, carevi, kraljevi, a prezivjeli su se uvijek vracali svome prkosu. Turska okupacija je jednim oduzela vjeru, a svima slobodu. Ali i oni koji su presli u tudju vjeru, ostali su Bosanci, cudan soj ljudi koji se nije mjesao s okupatorom, ali nije vise bio sto su njegova druga braca, mada su im isti obicaji, nacin zivota, jezik, ljubav prema zavicaју. Tako ostaju sami. Mislim da nikad nijedna grupa ljudi u istoriji nije ostala usmljenija nego sto su bosanski Muslimani. Nije mnogo pomagalo ni to sto je Bosna do osamnaestoga vijeka bila relativno razvijena, prakticki bez nepismenih, sa mnoštвом skola, s uredjenim urbanim zivotom, sa dosta vjerske tolerancije, neprirodnost njihovog polożaja bila je ocita. Nisu prisli tudjini a odvojili su se od svojih. Kuda je mogao da vodi njihov istorijski put? Nikuda. To je tragican bezizlaz. U zatvorenim zajednicama koje su se stvarale u Bosni, najzatvorenija je bila muslimanska. Od kuće i porodice stvoren je kult, i sav neistrosen vitalitet tu se ispoljavao. Ako se na taj nacin stvorila intezivna intimna atmosfera, s neobicnom jakom osjecajnoscu (nase naljepse narodne balade i romanse su muslimanske) stvorila se isto tako

neophodnost za javnu djelatnost jer nikakve perspektive zaista nije bilo. Isli su s okupatorom ali su ga mrzili, jer im put nije bio isti. S ostalim nisu mogli, jer su željeli kraj turske carevine i doprinosili njegovom rusenju. A kraj turske carevine je i kraj svega sto su oni bili. Razum tu nije mogao pronaci rjesenje. Ostala je samo pasivnost i predavanje sudbini pri cemu je priklanjanje ili otpor Porti samo nesistematicno, afektivno reagovanje. Ako se tome dodaju mrznja, osjecanje nesigurnosti, strah, bijes, ispadi Muslimana kao neimanje pravca i ispadi drugih prema njima zbog mrznje prema turcima, eto vam, ukratko, skica jednog pandemonijuma koji se zove Bosna i njeni ljudi."

STA JE COVJEK PREMA OVOM SVIJETU, STA MOZE I SMIJE I KOLIKE SU NJEGOVE STVARNE MOCI?

Zivot ima smisao jedino ako se pronadje put misli, radu, ljubavi i pristanju. Da je Ahmet pronasao svoj put, da nije zelio osvetu i mrznju bio bi ostvaren kao covjek. Covjek je velicina. Uvijek vezem covjeka za dobrotu, ispunjenost ljubavlju i toplinom, za stvaranje. Nekoga ko je hrabar, ko se bori da iznese svoje ideje, sebe, bez straha, mozemo zvati covjekom. Naoruzan ljudskoscju, znanjem, vjerom on smije sve sto je dobro i ima veliku moc.

STA JE ISPRED, LICNO ILI OPSTE?

Licni i opsti interesi, ako vec ne mogu da se podudaraju, trebaju da teze jedni prema drugima. Bilo bi najbolje uskladiti ih, iako je to nekad jako tesko. Covjek je sinteza dobra i zla. Ima u sebi dosta sebicnosti, pohlepe, zelju za dominacijom nad drugima. Prevazici snagom volje negativni dio sebe, uzdici svoju svijest na taj nivo -da smo u mogucnosti izjednaciti licne i opste interese, svakom covjeku treba da bude imperativ. To je onaj dio nase duse i svijesti koji tezi ka savrsenstvu. I sam Mesa je rekao: "Covjek nije Bog, i njegova snaga je bas u tome da suzbija svoju negativnu prirodu."

IMA LI COVJEK PRAVO DA MISLI PO DIKTATU SVOJE DUSE I MORALA ILI MORA DA MISLI PO DIKTATU SPOLJASNIH SILA OLICENIH U VLASTI I MOCNICIMA?

Covjek nije ostvaren ako nema dovoljno hrabrosti da iskaze sebe. Najbolji i najcesci put da sebe prikazemo jesu moc i sloboda govora i umjetnicko djelo. Ako posjedujemo pravilno rasudjivanje, ako je pravda nasa, ako su diktati nase duse i morala ispravni, ne smijemo se kriti i stititi iza raznih bedema (vjerskih, politickih i slijepih ideologija). Docemo u sukob sa sobom i zavrscimo tragicko, neostvoreni. Zabranite jednom naucniku da pronalazi, umjetniku da stvara, covjeku da govori! To je nemoguće! Covjek je velika snaga. Slapovi njegovih misli su mnogo, mnogo jaci nego Nijagarini vodopadi. cak i smrt je tu nemocna. Ni jedna ideologija, totalitarna vlast, pojedinac ne mogu tu snagu zaustaviti. To nam je i istorija pokazala.

Ne odobravam da sobom, tj. svojim izrazom, ugrozavamo egzistenciju drugih ili svoju sopstvenu. Ni jednu krajnost ne podrzavam. Pametan, kreativan i snalazljiv covjek ce uvijek naci put da sebe iskaze. Ako se malo potruđi, to moze svako od nas.

JE LI COVJEK RODJEN DA PATI I DA BUDE NESRECAN ILI POSTOJI MOGUCNOST DA SE ZIVOT ISPUNI SMISLOM I TOPLINOM?

Hasan svojom vedrinom dokazuje da je zivot odredjen covjekovim opredeljenjem prema njemu i umjetnoscju da ga osjeti i iskoristi, da ga potcini sebi i ucini ga punim. Uvijek postoji smisao. Nikom od nas nije dat zivot bez razloga. Pronaci put i smisao nije lak zadatak. Zivot je trnovit. Za sve sto nam znaci moramo se dobro potruditi i mnogo sebe dati. Moramo priznati da nam je najveće uzivanje u plodovima zbog kojih smo se najviše mucili. Malodusni odustaju i ne bore se. Oni i govore da je covjek slaba trska, trun u trenu, da je prolazan, smrtni. Vazno je tragati, djelati za sopstvenim smislom, za putem do sebe. Kroz rad se dolazi do rezultata.

Mislim da je u radu i ljubavi smisao naseg postojanja. Cini li nam se nekad zivot previse svakodnevan, monoton, prazan? Nismo ga obojili radoscu, iskrenim osmijehom, bezazlenom srecom. Samo da dodamo trun ljubavi prema vecini stvari koje radimo, svaki tren bio bi lijep. Nekom sitnicom obradovati one koje volimo ili cijeniti sto svako jutro docekamo zdravi, zar je potrebno vise? Ahmet kaze: "Mozda nije lako zivjeti na svijetu, ali ako mislimo da nam ovdje nije mjesto, bice jos gore."

JE LI SUDBINA REZULTAT GRESKE POJEDINCA ILI ZAKONITOST OPSTEG KRETANJA KOME POJEDINAC NE MOZE DA SE ODUPRE?

Ima zivotnih situacija koje sami sebi kreiramo, ali isto tako postoje i one na koje ne mozemo uticati. Postoji prirodna ravnoteza, neka sila, koju ljudi vijekovima odgonetaju. Ljudi joj traze ime, oblik, smisao. Ali neminovno je jedno, ta sila utice na sve nas. Ona ne mimoilazi nikoga. Podjednako ima utcaj i na zivote bogatih i siromasnih, na srecne i nesrecne, ona ne pravi nikakvu razliku. Na tu silu ne mozmo uticati.

Medjutim, nije potrebno prepustiti se toj sili. Covjek moze mnogo. Moze da utice na sebe. Moze da svoje puteve ispravlja i pravo njima hodi. Osmisljavati se, oblikovati u dobru, pravdi i razumijevanju potrebno je da bude cilj svakome od nas. Kao takvima, sudbina nece biti greska (pored ostalog mi sebe mozemo ubijediti u to). Na zivot cemo vjecno gledati sa mladalockim poletom i optimizmom. Zdrav razum, dobrotu i pozitivan stav ne moze nam niko oduzeti, pa ni teska zivotna oluja.

PUT DO SEBE (ESEJ)

Ne cini li nam se, kada se povucemo u razmisljanja, da sebi postavljamo bezbroj pitanja. Odgovori koji nam se nude cine nam se sturi, nepotpuni. Vecinom odgovore odbacimo i samo ostane bezbroj pitanja.

Jesu li ta povlacenja u razmisljanja -zaustavljanja i osvrtanja? Da li je to potreba svih nas da mislimo o svemu sto nas okružuje i sto je u nama? Misliti jeste potreba svakog covjeka, a koliko smo mi danas u mogucnosti da mislimo?

Nametnuto nam je kako da mislimo, koga da slusamo, sta da jedemo, koga da volimo... Je li to ta sloboda covjeka koju toliko propagiraju? Nismo ni svjesni koliko nasim rasudjivanjem manipulisu (izmedju ostalog) i mediji koji su u rukama bogatih i mocnih. Rijeka sa zapada je donijela otpad na nase obale. Truje nasu tradiciju, obicaje, jezik, kulturu. Ako nam razboli glavna uporista, poput svetosavlja, folklora, cirilice, lako nama moze manipulirati. Mi, mali, treba da budemo pod ekonomskom, politickom, vojnom silom velikih. Da li je to "novi svjetski poredak"? Toliko "hvaljena" globalizacija?

Brz tempo zivota donio nam je prije svega umor. Poslije napornog dana, mi cemo sjesti pred televizor (svi znamo sadržaj nasih televizijskih programa). Gledanje takvih programa je gubljenje vremena. I ne samo to - stetno je za zdrav razum.

Tako savremen covjek ima sve manje vremena za razmisljanje. I kad ima vremena, usmjeri ga u pogresnom smjeru.

Brzina je ljudima oduzela mogucnost da dodju do konacnog cilja -do spoznaje i ostvarivanja sebe.

A pitanje sopstvene spoznaje i ostvarivanja je veoma staro. Otkako je covjek postao razumno bice, traga za odgovorima na ova pitanja. Mislim da nista nije slucajno. Cim se radjamo, zivimo, radimo -imamo smisao. Sta nas pokrece? Priroda, volja, rad, ili, mozda, nesto drugo,

nepoznato, sto ne mozemo osjetiti svojim culima? Ili su nasi pokretaci svi oni zajedno?

Mesa kroz ovo djelo porucuje da izaberemo ljubav kao put do ostvarivanja. Ona je uvijek bila bliska uzimanju i davanju, stradanju i prastanju. Ona je jedinstvo. Sve antagonisticke sile zivota povezuje i cini harmonичnim, sve povezuje u cjelinu, krug -vječnost. Pomocu nje smo djelic bozanskog.

Otvora se jos jedan problem ljudi danasnjice -zive, a ne vole. Ostvaruju se kroz neke druge sfere, ali smisaonu, najznacajnuju, zaobilaze i tako dolazi do potpunog otudjivanja.

Otudjeni smo od svoje biti zato sto smo nesigurni, puni straha, i to je glavni uzrok zasto toliko grijesimo. Ne nalazimo dovoljno sadrzaja i vrijednosti sami u sebi, jer ne znamo da volimo, ne znamo sustinu. Bojimo se i zbog toga smo gladni zivota, jer nam promice smisao, nikako da ga uzmemo. Strah je opasan. Iz njega se radja zlo, opiranje i mrznja. Strasno je to sto je covjecanstvu postalo nuzno da bude zlo.

Mozda je potrebno vratiti se na sam pocetak. Cuti prvobitnu rijec ljubav , doziviti je ponovo, istinski. Shvatiti je kao glavnog pokretaca svijeta.

Da nam ljubav bude put i da se vise nikada ne izgubimo!

REFERAT-2

DERVIŠ I SMRT

Meša Selimović

Pocinjem ovu svoju pricu, nizasto, bez koristi za sebe i za druge, iz potrebe koja je jaca od koristi i razuma, da ostane zapis moj o meni, zapisana muka razgovora sa sobom, sa dalekom nadom da ce se naci neko rjesenje kad bude racun sveden, ako bude, kad ostavim trag mastila na ovoj hartiji sto ceka kao izazov. Ne znam sta ce biti zabiljezeno, ali ce u kukama slova ostati nesto od onoga sto je bivalo u meni pa se vise nece gubiti u kovitlacima magle, kao da nije ni bilo, ili da ne znam sta je bilo. Tako cu moci da vidim sebe kakav postajem, to cudo koje ne poznajem, a cini mi se daje cudo sto uvijek nisam bio ono sto sam sad,...

Gresne misli su kao vjetar, ko ce ih zaustaviti? I ne mislim da je to veliko zlo. U cemu je pobožnost, ako nema iskusenja koja se savladavaju?

Nikad covjek ne smije misliti da je siguran, ni da je umrlo ono sto je proslo... ali zasto se javlja kad mi je najmanje potrebno?

Covjek najcesce govori radi sebe, ali mora da osjeti odjek svojih rijeci.

Nikad ne znamo sta izazivamo u drugom covjeku rijecju koja za nas ima sasvim odredjeno znacenje i zadovoljava samo nasu potrebu.

DO KRAJA ZIVOTA UPOZNAVACU LJUDE, A NIKAD IH UPOZNATI NECU. UVIJEK CE ME ZBUNJIVATI NEOBJASNJIVOSCU POSTUPKA.

Zivot je siri od svakog propisa. Moral je zamisao, a zivot je ono sto biva. Vise je stete naneseno zivotu zbog sprecavanja grijeha, nego zbog grijeha...

Nezadovoljstvo je kao zvijer: Nemocna kad se rodi, strasna kad ojaca.

Trebalo bi ubijati proslost sa svakim danom sto se ugasi. Izbrisati je da ne postoji, da ne boli.

Lakse bi se podnosio dan sto traje, ne bi se mjerio onim sto vise ne postoji. Ovako se mijesaju utvare i zivot, pa nema ni cistog sjecanja ni cistog zivota. ...

Primi, Boze, molitvu moje nemoci, oduzmi mi snagu i zelju da izadjem iz ove tisine, vrati me u mir, prvi ili poslednji, mislio sam da izmedju njih postoji nesto, bila je nekad jedna rijeka, i magle u njenim predvecerjima, i suncevi odsjaji na njenim sirinama, postoji i sad u meni, mislio sam da sam zaboravio, ali nista se izgleda ne zaboravlja, sve se vraca iz zakljucanih pretnaca, iz

mraka toboznjeg zaborava, i sve je nase sto smo mislili da je vec nicije, ne treba nam, a stoji pred nama, svjetluca svojim bivsim postojanjem, podsjećajući nas i ranjavajući. I sveteci se zbog izdaje. Kasno je sjećanja, uzalud se javljate, beskorisne su vase nemocene utjehe i podsjećanja na ono sto je moglo da bude, jer sto nije bilo nije ni moglo da bude. A uvijek izgleda lijepo ono sto se nije ostvarilo. Vi ste varka koja radja nezadovoljstvo, varka koju ne mogu i ne zelim da otjeram, jer me razoruzava i tihom tugom brani od patnje... Zivimo na zemlji samo jedan dan, ili manje. Daj mi snage da oprostim. Jer, ko oprostí on je najveći. A znam, zaboraviti ne mogu. Čovjek je proklet i zali za svim putevima kojima nije prosao. Ako hoces da uvrijedis, to je lako. Treba samo biti bezobziran. Svaka nepravda je jednaka, a čovjeku se čini da je najveća koja je njemu učinjena. A ako mu se čini, onda i jeste tako, jer ne može se misliti tuđom glavom.

PIŠČEVA BIOGRAFIJA

Mesa Selimović je rođen 26. aprila 1910. godine u Tuzli. U rodnom gradu završio je osnovnu školu i gimnaziju. 1930. upisao se na studijsku grupu srpskohrvatski jezik i jugoslovenska književnost Filozofskog fakulteta u Beogradu. Diplomirao je 1934. godine, a od 1935. do 1941. godine radi kao profesor Gradjanske škole, a potom je (1936) postavljen za suplenta u Realnoj gimnaziji u Tuzli. Prve dvije godine rata živi u Tuzli, gdje ga hapse zbog suradnje sa NOP-om, a u maju 1943. prelazi na oslobođenu teritoriju, postaje član KPJ i član Agitprop-a za istocnu Bosnu, potom je politički komesar Tuzlanskog odreda, a 1944. prelazi u Beograd i obavlja značajne političke i kulturne funkcije. Od 1947. živi u Sarajevu i radi kao profesor Vise pedagoške škole, docent Filozofskog fakulteta, umjetnički direktor "Bosna-filma", direktor drame Narodnog pozorista, glavni urednik IP "Svjetlost". 1971. godine penzionisan je i seli u Beograd. Biran je za predsjednika Saveza književnika Jugoslavije, bio je počasni doktor Sarajevskog univerziteta (1971), redovni član ANUBiH i SANU. Dobitnik je brojnih nagrada od kojih su najznačajnije NIN-ova nagrada (1967), GORANOVA nagrada (1967), Njegoseva nagrada (1967), potom Dvadesetsedmojulska SRBiH, nagrada AVNOJ-a, itd. Umro je 11. VII 1982. godine u Beogradu.

INTERPRETACIJA

Roman Derviš i smrt je i lirski roman, i roman od mnoštva refleksija ili meditativnih jedinica, koje intelektualizuju problem čovjekove egzistencije. On je i roman ličnosti ili psihološki roman u ispovjednoj formi subjekta, koji pred samu smrt, ispisuje svoj nesporazum, svoj sudar sa svijetom i svoju tragičnu sudbinu, ostavljajući poruku da od izabranog puta čovjeka zavisi i ishod njegovog života. A to je: Život ima smisla jedino ako se, umjesto osvete, moći i mržnje, nađe put ljubavi.

Roman se nudi čitaocu kao »pronađeni rukopis«, o čemu na kraju romana govori i bilješka ispisana rukom Nurudinovog prijatelja Hasana: »Nisam znao da je bio toliko nesrećan. Mir njegovoj namučenoj duši!« Roman je podjeljen u dva dijela: Prvi dio ima devet, a drugi dio sedam poglavlja. Pisac djelo započinje citatom iz svete islamske knjige-Kurana, završavajući citat konstatacijom "da je svaki čovjek uvijek na gubitku", dakle u stilu filozofije apsurdna, što bi trebalo da znači: ma šta činili i radili, uvijek smo na gubitku jer smo osuđeni na smrt, smrt je naša izvijesnost. Međutim, čitanje romana pokazuje da nije uvijek tako i da život, dok traje, doista može imati smisla i biti praćen dobitkom.

IDEJNI ASPEKTI U DJELU

Ključ čovjekove sreće i opstanka sadržan je u tome koji smo put odabrali. Ako čovjek pođe putem osvete, moći i mržnje, nema mu spasa (uvijek je na gubitku). Život ima smisla jedino ako

se pronade put dobrote, ljubavi i plemenitih ciljeva, ako se čovjek okrene čovjeku i u njemu pronade sebi bliskog.

Čovjek je tragično biće koje dolazi na svijet mimo svoje želje i odlazi protiv svoje volje; zivi neprestano u strahu od beskrajne vasiona i kratkog života, nizak i velik, sitan i uzvisen, proklet i veličanstven.

Čovjek u svom trajanju prolazi kroz tri faze. Prva je vrijeme »zlatne ptice« i snova; vrijeme harmoničnosti u njemu, kada se ne sluti složenost života, njegove tajne i zamke koje on postavlja pred čovjeka. Druga faza: naslućivanje i uočavanje nesporazuma između čovjeka (pojedinca) i svijeta; prvi osjećaj usamljenosti i dileme pred uzrocima i posljedicama. Treća faza: čovjek uviđa da je bačen u svijet nesigurnosti i negostoprinstva; počinje da biva inferioran u svojoj nemoći; on shvata da je samo zrnice pijeska u nesagledivoj pustinji, sitan i nevažan.

Čovjeka određuje relativnost i nemogućnost potpune spoznaje onoga što ga okružuje; njime upravljaju slučajnost, strah od ništavila, od moćnijeg, od sebe, od nizvjesnosti; razara ga samoća i nemogućnost da utiče na svoju sudbinu, na ono što ga okružuje i pritiska.

AHMED NURUDIN

Gradeći ovaj glavni lik u romanu Derviš i smrt, Meša Selimović je čitaocu dao umjetničku viziju čovjeka, tj. pojedinca u svijetu. Uspio je da nam prikaže odnos pojedinca i vlasti, da nas učvrsti u uvjerenju kako je mnogo apsurdnog u svemu što nas određuje: slučaj, strah, samoća, očaj, sile koje su iznad naših moći, naša sputanost i ograničenost da ovladamo tim silama, stalno raspinjanje između onoga što činimo i to bismo željeli biti i na kraju smrt. Mnogo je šta u životu zbog čega bi čovjek mogao da izgubi vjeru u sve postojeće i da prosto izludi ili pak da zakorači u tragediju. A da se to ne bi desilo, čovjek mora da nađe neku tačku oslonca-u Bogu, u nekoj ideji, u nekom činjenju, u sebi.

HASAN

Hasan je nada i svjetlost, jedan od pravih načina da čovjek opstane u ovome svijetu surovosti, da pri tome ne bude na gubitku. On je sasvim drugačiji od Ahmeda Nurudina. O miješanja zanimanja, mjesta, ljude; uvijek nekud ide, pa se opet vraća, stalno noseći neku svježinu života. Ona je u njemu, ali je i bezbrižan, širok i neomeđen u svemu. Njegovo geslo je: »Čovjek nije drvo i vezanost je njegova nesreća!«. Od te »vezanosti« ili nesreće boluje Ahmed Nurudin. Zašto je vezivanje ili ukorjenjivanje za jedno mjesto nesreća? Yato što nas ono uvijek svodi na jedan prostor, na susrete sa istim ljudima; što u nama pokreće zavisti, sumnje, ogovaranja, pokreće na netrepeljivost i zlo, jer uvijek je neko nekome na nišanu. Riječ je o psihološkoj tjeskobi i psihološkom zamoru koji dolazi sa ponavljanjem istih ljudi, istih priča...Uvijek je sve isto. Hasan je to shvatio i zato od toga bježi, naročito ako je riječ o kasabi, o malom mjestu u kome svako poznaje svakog.

REFERAT-3

PIŠČEVA BIOGRAFIJA

26. aprila 1910. Pasi, rodjenoj Sabanović i Aliji Selimoviću rodio se sin Mehmed. Djetinjstvo provodi u tuzlanskoj mahali. U Tuzli završava osnovnu školu i gimnaziju. Bio je za svoje godine neobicno načitao. Naročito je opčinjen djelima Dostojevskog, kome se "vraćao neprestano". Piše pjesme i pripovjetke, a prvu priču mu objavljuje list tuzlanske gimnazije Prvijenec. U jesen 1929. upisuje se na Pravni fakultet u Beogradu. 1930. godine prebacuje se na Filozofski fakultet. Svira gitaru i harmoniku, igra fudbal u BUSKU (Beogradski univerzitetski sportski klub). Diplomirao je u martovskom roku 1934. godine i to srpskohrvatski jezik, jugoslovensku književnost, česki jezik, narodnu istoriju i ruski jezik. Ubrzo biva postavljen za

nastavnika Građanske škole trgovačkog smjera u Tuzli. Iz zdravstvenih razloga oslobođen je služenja vojske. U toku Drugog svjetskog rata stavlja se na raspolaganje Komunističkoj partiji vršeći razne zadatke u gradu.

1949. godine primljen je u udruženje književnika BiH što je u julu potvrdila Uprava Saveza književnika Jugoslavije. 1950. godine izdaje prvu knjigu pripovjedaka u izdanju zagrebačke Zore pod nazivom "Prva četa". U septembru je izabran za docenta na katedri za književnost Filozofskog fakulteta u Sarajevu – predaje romantizam. 1957. godine biva postavljen za direktora Drame Narodnog pozorišta u Sarajevu. 1961. godine "Svjetlost" objavljuje Selimovićev prvi roman "Tišine". Izabran je za glavnog urednika Izdavačkog preduzeća Svjetlost. Sljedeće godine je izabran za predsjednika Udruženja književnika BiH i počinje pisati roman "Derviš i smrt". 1964. godine na VII kongresu Saveza književnika Jugoslavije u Titogradu izabran je za predsjednika Saveza pisaca. 1966. godine završava roman Derviš i smrt. Roman je prvi put objavljen u ediciji sarajevske Svjetlosti.

Dobitnik je Dvadesetsedmojulske nagrade BiH za roman "Tišine". 1968. godine izabran je za redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti BiH. 1971. godine je promoviran za počasnog doktora Univerziteta u Sarajevu. U penziju odlazi 1972. godine. Umro je u Beogradu 11. jula 1982. godine. Sahranjen je 14. jula u Aleji zaslužnih građana na Novom groblju u Beogradu.

"DERVIŠ I SMRT"

(ESEJ)

Čitajući dijelo koje je zasigurno obilježilo stvaranje Meše Selimovića nameće mi se bezbroj pitanja za čijim odgovorima vapi onaj duhovni dio mene, ona strana moje ličnosti koja teži ka ostvarenju i spoznaji života. Ali što više razmišljam odgovori koji mi se nude izgledaju mi šturo i nepotpuno i polako ali sigurno počinjem da ih odbacujem i ostaje mi samo bezbroj pitanja. Počinjem da pitam sebe da li je čovjek rođen da pati i bude nesrećan ili moža ipak postoji mogućnost da se život ispuni smislom? Interesuje me šta je ispred, lično ili opšte i da li je sudbina greška pojedinca ili zakonitost kome pojedinac ne može da se odupre?

I u tom stanju moje lične nedoumice počinjem da preispitujem sve što se tiče mog ličnog života i života u opštem smislu te riječi. Postovjećijem se sa likom Ahmeda Nurudina ne bi li mi to pomoglo da shvatim porive koji se neizbježno jave u svakom čovjeku kada se nađe u kovitlacu života koji često zna da bude i previše surov.

Baveći se svojim sopstvenim mislima počinjem da shvatam da je u radu i ljubavi smisao našeg postojanja. Mislim da je ljubav onaj začim koji se dodaje svakoj stvari koju radimo i da tako neizbježno svaki tren našeg života možemo učiniti ljepšim. Ljudi, a i ja sama, često zaboravimo da ja sreća sama po sebi to što živimo i što se svako jutro probudimo zdravi sa mogućnošću da promijenimo mnogo toga, počevši od sebe samih. Treba nam samo malo više hrabrosti da se uhvatimo u koštac sa životom i put do našeg ostvarenja biće nam na dohvat ruke.

Ne dozvolimo da nas strah savlada jer tako ćemo samo da se odaljimo od svoje suštine i biti, zaboravićemo ko smo i zanemarićemo sve vrijednosti koje nosimo u sebi.

Saglasna sam sa tim da postoje situacije koje sami sebi kreiramo i one na koje ne možemo uticati. Postoji prirodna ravnoteža, neka sila, koja neminovno utiče na nas i bezobzira da li smo siromašni ili bogati, srećni ili nesrećni, ona nas neće mimoći ali i tada ne treba posustati jer čovjek može mnogo. Može da utiče na sebe, može da ispravlja svoje puteve i oblikuje se prema pravdi i razumu bez da se krije iza nekih bedema vjere jer to je na prvom mjestu kukavički, a zatim i neopravdano.

Hasan svojom vedrinom dokazuje da je život određen čovjekovom sposobnošću da sa njim upravlja i potčini ga u svoju korist jer nikome od nas život nije dat bez razloga. Svi smo mi tu

radi nečega i zbog nekoga samo je potrebno pronaći put, potruditi se i dati mnogo od sebe da bismo uživali u plodovima svog postojanja.

Teško mi je da budem objektivna i sama ocjenim koliko upravljam svojim životom. Činjenica je da imam teoriju ali da mi u nedostatku godina nedostaje praksa. Iskreno se nadam da ću biti dosljedna svojim stavovima jer sam gotovo sigurna da su to ispravni putokazi ka mom ostvarenju. Želim biti čovjek naoružan ljudskošću, znaljem i vjerom da sve što je dobro ima veliku moć. Ne želim biti Ahmed Nurudin, ne želim da život prođe pored mene jer ... sve je moguće, sve je na domak ruke, samo se čovjek ne smije predati.

OPŠTE KARAKTERISTIKE DJELA

Roman "Derviš i smrt" je najznacajnije djelo u književnom stvaranju Meše Selimovića, ali i značajno djelo u našoj cjelokupnoj književnosti. Djelo je osobeno po stilu, jeziku, filozofiji života, psihološkoj analizi i tehnici oblikovanja. Po tim i mnogim drugim kvalitetima spada u sam vrh naše romaneskne proze. "Derviš i smrt" je roman lika -od početka do kraja u središtu je ličnost sejha Ahmeda Nurudina, koji ispisiuje svoj životopis, a istovjedno sagledavanje života dovelo je do poraznog saznanja da je život prozao u praznini i neiskoriscenosti, u uzaludnosti i besmislu, bez jasnih tragova. Ovo je i psihološki roman -oblikovan je kao ispovijest junaka koji, na kraju životnog puta, u očekivanju smrti, svodi svoj životni bilans. To je i filozofski roman - u njegovom središtu je čovjek kao moralno biće i smisao njegove (čovjekove) egzistencije.

Podsticaj za nastanak romana nalazi se u pisčevom životu. Poznavanje tih autobiografskih elemenata olakšava razumijevanje romana, ličnosti Ahmeda Nurudina, tehnike oblikovanja i stvaralačkog postupka. Krajem 1944. g. u Tuzli je streljan Selimovićev najstariji brat Sefkija, partizanski oficir. Sefkijina smrt je snažno pogodila Selimovića: sedmoroih je bilo u partizanima, a brata su streljali partizani. "Taj moj ubijeni brat je moja najveća tuga", piše Meša Selimović.

Ahmed Nurudin, pred smrt, piše o sebi i ta ispovijest je u strukturnom smislu iskazana kroz 16 poglavlja. Međutim ne bismo pogriješili kada bismo roman, posmatrano sa psihološkog gledišta, podjelili na tri dijela.

Uprvom dijelu romana pred čitaocem se prikazuje derviš usmjeren prema vječnoj pravdi i vječnoj božanskoj istini čiju savršenu harmoniju jedva da može da poremeti spoznaja opasnosti u kojoj se našao brat. U drugoj fazi, kada je brat već mrtav, Ahmed Nurudin je čovjek čiju je tišinu zamjenila tragična ljudska rezignacija. I u trećoj fazi već vidimo čovjeka koji se guši u političkoj praksi i u ulozi djelioca pravde... Dakle junak i svijet su u međusobnoj zavisnosti gdje se svaki trudi posredno ili neposredno da mjenja stanje ovog drugog stvarajući lanac promjena u rijeci postojanja.

LIKOVİ

AHMED NURUDIN

Gradeći ovaj glavni lik u romanu Derviš i smrt, Meša Selimović je čitaocu dao umjetničku viziju čovjeka, tj. pojedinca u svijetu. Uspio je da nam prikaže odnos pojedinca i vlasti, da nas učvrsti u uvjerenju kako je mnogo apsurdnog u svemu što nas određuje: slučaj, strah, samoća, očaj, sile koje su iznad naših moći, naša sputanost i ograničenost da ovladamo tim silama, stalno raspinjanje između onoga što činimo i to bismo željeli biti i na kraju smrt. Mnogo je šta u životu zbog čega bi čovjek mogao da izgubi vjeru u sve postojeće i da prosto izludi ili pak da zakorači u tragediju. A da se to ne bi desilo, čovjek mora da nađe neku tačku oslonca-u Bogu, u nekoj ideji, u nekom činjenju, u sebi.

Ahmed Nurudin je čovjek koga je dogma otuđila od svijeta i života, čovjek koji se našao između

vjere, vlasti i privatnog života i u tom procjepu nije mogao da se snađe. On je čovjek koji je ostao osakaćen, polovičan i prazan zbog igre slučaja i sudbine, ali i zbog ličnog opredjeljenja i tokova zbivanja.

HASAN

Hasan je nada i svjetlost, jedan od pravih načina da čovjek opstane u ovome svijetu surovosti, da pri tome ne bude na gubitku. On je sasvim drugačiji od Ahmeda Nurudina. O mijenja zanimanja, mjesta, ljude; uvijek nekud ide, pa se opet vraća, stalno noseći neku svježinu života. Ona je u njemu, ali je i bezbrižan, širok i neomeđen u svemu. Njegovo geslo je: »Čovjek nije drvo i vezanost je njegova nesreća!«. Od te »vezanosti« ili nesreće boluje Ahmed Nurudin. Zašto je vezivanje ili ukorjenjivanje za jedno mjesto nesreća? Zato što nas ono uvijek svodi na jedan prostor, na susrete sa istim ljudima; što u nama pokreće zavisti, sumnje, ogovaranja, pokreće na netrepeljivost i zlo, jer uvijek je neko nekome na nišanu. Riječ je o psihološkoj tjeskobi i psihološkom zamoru koji dolazi sa ponavljanjem istih ljudi, istih priča...Uvijek je sve isto. Hasan je to shvatio i zato od toga bježi, naročito ako je riječ o kasabi, o malom mjestu u kome svako poznaje svakog.